Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Op de museale weegschaal
WAARDERINGSFORMULIER

De gegevens op dit deel van het formulier worden bij de hele waardering gebruikt en kunnen steeds naar een nieuw formulier worden gekopieerd.

Aanleiding voor de waardering:	De aanscherping van het Heimans Diorama als authentiek object.
Vraagstelling voor de waardering:	Blijft het diorama altijd zo behouden, zoals het nu is?
Referentiekader voor de waardering met argumentatie: *gebruik desgewenst het referentiekaderformulier als hulpmiddel*	Referentiekader waarbinnen het Heimans Diorama wordt gewaardeerd is nationaal.

Deze helft van het formulier wordt voor elk te waarderen object of (deel)collectie steeds opnieuw ingevuld.

Uitgevoerd door:	
Datum:	16 november 2014
Gegevens object of (deel)collectie:	Het Heimans Diorama Artis Natura Magistra

Definiëring van het waarderingskader

Beschrijf waaraan een object of (deel)collectie moet voldoen om resp. laag, gemiddeld of hoog gewaardeerd te worden voor de verschillende criteria

	Criteria	Hulpvragen	Laag	Gemiddeld	Hoog	Waardering*	Argumentatie voor de waardering	Ontwikkel-potentieel**	Omschrijving ontwikkelmogelijkheden
Kenmerken	**Toestand** (staat, conditie, intactheid, materiële authenticiteit, materiële integriteit)	Verkeert object/collectie in goede toestand, is het compleet, is het de originele toestand, is het geschikt voor gebruik?	Slechte toestand of incompleet, veroorzaakt door onvakkundig hanteren, onvakkundige ingrijpende restauraties dan wel biodegradatie. Oorspronkelijke vorm en functie zijn niet meer betrouwbaar te reconstrueren.	Incompleet, maar de oorspronkelijke vorm en functie zijn nog wel betrouwbaar te reconstrueren.	Goede toestand, intact en compleet. Reparaties tijdens gebruiksfase en gebruikssporen zijn leesbaar.	G	Door klimatologische omstandigen en ongedierte bevondt het diorama zich eind jaren 70 in zeer slechte toestand. Vandaar dat het diorama in de jaren 80 werd gereasuteerd. Het achterdoek nog op oorspronkelijke wijze worden gereausteeerd, maar het flora en fauna in het diorama werd vervangen. Het diorama is dus niet meer het authentieke wat in de jaren 20 werd gebouwd, maar de oorspronkelijke vorm en functie zijn nog wel betrouwbaar te reconstrueren; mits het op deze locatie blijft.	1	Het natuurdiorama zal altijd goed behouden moet blijven, aangezien het veel ongedierte kan aantrekken en conserveringtechniek dus zeer bewerkelijk is.
	Ensemble (compleetheid, eenheid, samenhang, conceptuele integriteit, conceptuele authenticiteit, contextuele authenticiteit)	Bestaat object/collectie uit onderdelen die samen een geheel vormen? Hoe? Is dat geheel compleet?	Ensemble bestaat niet meer of is incompleet.	Een belangrijk deel van het ensemble is bijeen.	Ensemble is compleet.	H	Een diorama moet altijd gezien worden als een ensemble van de natuur. In dit diorama is het hele ensemble nog compleet. De vogels, de illusie, het licht, het geluid, het achterdoek en de vegetatie zorgen voor eenheid. Ook is het diorama hoog te waarderen op conceptuele en contextuele authenticitiet.	0	nvt
	Herkomst (documentatie, levensverhaal, biografie, bron, provenance, pedigree)	Is de herkomst van object/collectie bekend, gedocumenteerd, betrouwbaar?	Er is niets bekend en ook niet af te lezen aan het voorwerp zelf.	Deels bekend.	De biografische gegevens van de gebruiker(s), de wijze waarop het voorwerp is gebruikt en wat het voorwerp voor hen betekende is bekend.	H	De oorspronkelijke herkomst is bekend. Het diorama is geopend in 1923 in het Aquarium van Artis. Het is ontstaan uit het idee van de Heimans stichting. Preperateur Paul Louis Steenhuizen en schilder W.G.F. Jansen zijn de makers van het Heimans Diorama.	0	nvt
	Zeldzaamheid en representatie (uniciteit, voorbeeldwaarde, prototype, type-exemplaar)	Is object/collectie uniek, in de wereld, in het land, binnen de collectie? Is het in hoge mate representatief voor een bepaalde periode, plaats, stijl, stroming, gebruik, thema, gemeenschap?	Een beeldbepalend voorwerp voor het dagelijks leven waarvan er nog vele bewaard zijn gebleven.	Er zijn enige andere exemplaren bekend.	Een beeldbepalend voorwerp voor het dagelijks leven waarvan er nog maar weinig over zijn.	H	Het is Nederlands eerste diorama en heeft daarom voorbeeldwaarde aan latere diorama in natuurhistorische musea. Het staat representatief voor natuureducatie aan het begin van de 20e eeuw.	2	Het feit dat het Nederlands eerste diorama is en dat het ons veel kan vertellen over natuureducatie van toen en van nu. In de tentoonstelling zou dit beter benadrukt moeten worden.
Cultuurhistorisch	**Historisch** (biografisch, sociaal-historisch, natuurhistorisch, techniekhistorisch, wetenschapshistorisch)	Is er een associatie met een bepaalde persoon, groep, gebeurtenis, plaats, activiteit in het verleden? Is er een associatie met een bepaalde periode, proces, thema, ontwikkeling, tijdsbeeld of levensstijl?	Geen associatie met een bepaalde persoon, groep, gebeurtenis, plaats, activiteit in het verleden. Niet representatief voor de meest voorkomende leefstijlen in Nederland.	Beperkte associatie met een bepaalde persoon, groep, gebeurtenis, plaats, activiteit in het verleden. Beperkt representatief voor de meest voorkomende leefstijlen in Nederland.	Directe associatie met een bepaalde persoon, groep, gebeurtenis, plaats, activiteit in het verleden, te denken valt aan hulpgoederen van de watersnoodramp uit 1953, zaken gerelateerd aan WO II, migratie van grote groepen. Heel representatief voor	H	Associatie met historische persoon: het diorama is gemaakt door de preperateur Paul Louis Steenhuizen. Die het idee van het Texelse duinlanschap zeer waarsschijnlijk heeft bedacht met onderwijzer Jac. P. Thijsse. Paul Louis Steenhuizen wist de vogels in het diorama op een zo natuurlijk mogelijke manier te presenteren. Hij was de eerste persoon in Nederland die dieren in hun natuurlijke leefomgeving presenteerde.	1	Het diorama zou meer als een object worden gezien en behandeld. Het zegt bijvoorbeld iets over Heimans zijn streven naar natuureducatie en natuurbescherming in Nederland.
	Artistiek (kunsthistorisch, architectuurhistorisch, ontwerp, vakmanschap, makelij, decoratie)	Is object/collectie bijzonder om zijn ontwerp, concept, uitvoering, vormgeving, techniek, creativiteit? Is het een representant van een bepaalde stijl, stroming, kunstenaar?	Er is geen artistieke ontwikkeling mee te schetsen noch te toetsen, doordat het in vormgeving atypisch en een eenling is.	Er is in beperkte mate een artistieke ontwikkeling mee te schetsen of te toetsen, bijvoorbeeld als het voorwerp gedateerd is.	Het voorwerp sluit aan, voegt iets toe, dan wel corrigeert de bestaande ideeën aangaande de artistieke ontwikkeling.	G	Het achterdoek van het diorama is geschilderd door navolger van de Haagsche School; Willem George Frederik Jansen. Hij beoefende een techniek waarbij verflagen nat over elkaar werden heen geschilderd, zodat de verf in een natuurlijke manier in elkaar overloopt. Het duinlandschap is met veel preciesie en suggestie van diepte vastgelegd. Ook kan de stijl van de Haagsche School worden herkend.	1	In de tentoonstelling zou betere uitleg kunnen worden gegeven over het kunsthistorsiche aspect van het diorama.
	Informatief (studie, onderzoek, wetenschap, documentatie, referentie, getuigenis, archief)	Wordt object/collectie bewaard vanwege de informatie die het bevat en kan die worden bestudeerd?	Het object zelf, als container van informatie, is geen bron voor onderzoek naar techniek, vormgeving, gebruik en verspreiding in tijd en ruimte.	Het object zelf, als container van informatie, is in beperkte mate bron voor onderzoek naar techniek, vormgeving, gebruik en verspreiding in tijd en ruimte.	Het object zelf, als container van informatie, is een belangrijke bron voor onderzoek naar techniek, vormgeving, gebruik, en verspreiding in tijd en ruimte.	H	Het diorama als object bevat veel informatie over de makers, de techniek en onder andere ook het doel van de vormgeving. Voordat het diorama door Paul Louis Steenhuizen is gemaakt heeft hij veel onderzoek gedaan naar het duinlandschap en naar de vogels die daar voorkwamen. Het diergedrag van de vogels heeft hij zelf vastgelegd door ze te fotograferen. Dit onderzoek is vastgelegd in een bijhorende expositie, die onderdeel uitmaakt van het diorama.		nvt
Sociaal-maatschappelijk	**Maatschappelijk** (sociaal, spiritueel, religieus, politiek, symbool, gemeenschap, identiteit)	Vervult object/collectie een functie voor een bepaalde groep of gemeenschap in het hier en nu? Zijn er groepen die nu een bijzondere band met het object hebben? Heeft het een actuele, sociale, religieuze, politieke, maatschappelijke betekenis? Is het object bepalend voor de identiteit van een groep op dit moment?	Huidige inwoners van Nederland hebben er geen herinnering aan en voelen er geen band mee.	Huidige inwoners van Nederland hebben er in beperkte mate herinnering aan en voelen er een band mee.	Huidige inwoners van Nederland hebben er in hoge mate herinnering aan en voelen er een band mee. Te denken valt aan de Molukse barak, het Chinese restaurant, het Turkenpension en voor de oudere Nederlanders het jarenzeventiginterieur.	L	Het voorwerp heeft op dit moment geen sociaal-maatschappelijke waarde.	3	De inwoners van Nederland moeten op de een of andere manier weer worden warm gemaakt voor de natuur van het eigen land of in het algemeen. Herwaardering voor het diorama.
	Beleving (emotie, zintuiglijk, esthetisch, associatief)	Wekt object/collectie een bepaalde collectieve beleving op? Ademt het een bepaalde sfeer uit, roept het emoties op? Speelt het op een bepaalde manier in op de zintuigen?	Het object roept weinig belevingswaarde op.	Het object roept in beperkte mate belevingswaarde op.	Het object roept in hoge mate belevingswaarde op. Te denken valt aan zaken die raken aan pronk, huiselijkheid, liefde, rampen en dreigingen, schrijnende armoede, onrecht, taboes, etnische en geloofszake.	G	Het object heeft een grote belevingswaarde en kan de bezoeker meenemen naar deze specifieke scene uit de natuur. Dit is overigens per bezoeker heel verschillend. Het ademt tevens een bepaalde sfeer uit: die door iedereen anders kan worden ingevuld. De tentoonstelling over het biologisch reveil kan de bezoeker meenmen in de tijd van natuureducatie eind 19e eeuw, begin twintigste eeuw. Ook kan het een esthetische waarde oproepen, dat de natuur iets mooi is wat behouden moet zien te blijven.	0	nvt
Gebruik	**Museaal** (presentatie, educatie, onderzoek)	Wordt object/collectie op dit moment gebruikt voor presentatie, educatie, onderzoek? Speelt het een bijzondere rol in de tentoonstelling? Wordt erover gepubliceerd?	Het object komt nooit uit depot en wij zien op dit moment ook geen gebruikspotentieel.	Het object is potentieel geschikt voor presentatie, educatie en onderzoek.	Het object is heel geschikt voor presentatie, educatie en onderzoek, en wordt vaak in bruikleen gevraagd en er worden vaak foto's van gevraagd.	G	Het object wordt vaak vergeten, omdat het zich op een achteraf gelegen plek in Artis bevindt.Het object is uitermate geschikt is voor presentatie, educatie en fotografie. Op 10 december 2011 vond er een speciaal Heimans Symposium in Artis plaats en onstonden er meerdere publicaties over het diorama.	2	Het object kan beter worden gepromoot en worden aangegeven in Artis.
	Economisch (bedrijfskapitaal, financieel, pr, spin-off, toeristisch, reputatie)	Genereert object/collectie inkomsten voor de organisatie? Trekt het bezoekers? Is het bepalend voor de bekendheid en reputatie van de organisatie?	Het object is moeilijk in te passen in een thema dat veel mensen trekt.	Het object is beperkt in te passen in een thema dat veel mensen trekt.	Het object 'springt' eruit, is een publiekstrekker, een nationaal icoon en kan makkelijk ingepast worden in diverse thema's.	G	Het object zou in een natuurhistorisch museum als publiekstrekker worden gezien. Aangezien het in Artis staat, wat over een enorm rijke geschiedenis beschikt, is dit niet het geval.	2	Ondanks dat Artis over levende natuur beschikt kan het doormiddel van dit diorama juist ontzettend veel verhalen vertellen over: taxidermie, schilderkunst en theatrale enscenering. Daarmee is het juist een product van 'natura artis magistra', wat de een bijzondere samenhang tussen natuur, kunst en wetenschap laat zien.
Aanvullend	Vul in	Omschrijf							
	Vul in	Omschrijf							

* Waardering
De score van de waardering kan worden toegekend in woorden, bijvoorbeeld 'laag', 'gemiddeld', 'hoog'.
Een criterium kan ook niet van toepassing zijn; vul dan n.v.t. in.
Geef in het vak ernaast de argumenten voor de score.

** Ontwikkelpotentieel
Geef aan of u veel, enigszins, weinig of geen mogelijkheden ziet om de waardering van object/collectie te verhogen door bijvoorbeeld onderzoek, restauratie of het plaatsen in passende context. Doe dit d.m.v de cijfers 0 t/m 3: 0 = geen, 1 = weinig, 2 = enigszins, 3 = veel.
Omschrijf in het vak erna wat kan worden gedaan om het potentieel te benutten.

© Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed – Versie 2013/03